

Hvem gav de dyre gaver?

af Helle Salskov Roberts

Over hele Italien er der fundet en lang række votivdepoter, der indeholder figurer af terrakotta eller bronze. Oftest er den helligdom, de tilhører, ikke fundet. Det er derfor alene figurerne, der kan give svar på, hvilken kult de tilhører, hvem der har givet dem og eventuelt, i hvilken anledning de er givet. Depoterne består ofte af hundredvis af mere eller mindre simple figurer, somme tider blot skåret ud af bronzeblik eller støbte skematiske statuetter. Det er naturligvis mere interessant, hvis der er tale om større mere individualiserede fremstillinger af kunstnerisk kvalitet, eller hvis der er indskrifter på dem.

Dette er tilfældet med et fund, der blev gjort i 1746 i ringe dybde på en mark ved Montecchio "fire mil" fra Cortona i Etrurien. Fundgruppen omfatter en stor bronzestatuette af en dreng, der holder en and, endnu en stor bronzefigur af en kvinde, en del af en kandelaber eller thymiaterion samt en stor skovl.¹ Hele fundet blev i 1826 solgt til Rijksmuseum of Antiquities, Leiden. Drengen holder sit kæledyr, en stor and, i venstre arm, mens han leger med den med højre hånd. (Fig. 1). Figuren er 32 cm høj, hulstøbt i seks dele og vejer 4,43 kg (inkl. træ sokkel), d.v.s. metalværdien alene må dengang som nu have været betydelig.²

På højre hofte og ned langs hele benet er der en indskrift fordelt på to linier, der er støbt med fra starten og altså bestemt på forhånd af giveren.³ (Fig. 2). Figuren er nøgen, men bærer om halsen en stor rund bulla i et bånd, hvis ender hænger ned foran på hver skulder. Bullaen er et tegn på, at han er fribåren. Højt på venstre overarm sidder en dobbelt armring med en mindre bulla og to pyramideformede vedhæng.

-
1. Der er mindst to tildels modstridende beretninger om fundet. En håndskreven note fra 1746 nævner fem stykker, hvor det femte er en "dårligt udført statuette af en bevæbnet soldat". Coltellini 1750 (1747) nævner, at genstandene nok er genbegravet af frygt for myndighederne, men senere gravet op igen. Han nævner de fire store stykker og to små statuetter, én af en soldat med panser og en kvinde med tunica med en patera i hånden. Scarpellini 2002, 88 f. mener at have genkendt statuetten med patera, der måske er afbildet i stikket Coltellini 1750, Fig. 3 som værende identisk med en statuette i Leiden, CO 64. Dette er dog ikke ganske overbevisende, da draperiet på denne figur afviger betydeligt fra figuren på stikket.
 2. Leiden Rijksmuseum inv. CO 4. Cristofani (1985) no. 128. Bianchi Bandinelli (1935-36) 90-93.
 3. *TLE* 652.

Fig. 1 – Bronzefigur af dreng med fugl. Leiden Rijksmuseum inv. CO 4. Foto af forfatteren.

Manglen på direkte paralleller har ført til usikkerhed om dateringen. Visse træk peger tilbage mod slutningen af det 4. årh. f.Kr. eller første halvdel af det 3. årh. f.Kr., men der er ingen vægtige grunde til at afvige fra den datering omkr. 150 f.Kr., som Bianchi Bandinelli nåede frem til i sin stilistiske analyse. Frisuren med fletningen, der ligger over issen og ender i en stor krølle over panden, går tilbage til Lysippos' bueskydende Eros fra omkr. 330 f.Kr.⁴, men især på børnefigurer forsætter den helt frem til romersk tid, f.eks. på en løbende eller svævende Eros i Madrid.⁵

Første linje af indskriften, der læses fra højre mod venstre: *veliaś.fanacnal.thuflthaś*
anden linje: *alpan.menakhe.clen.cekha:tuthineś.tlenakheis*

De to første ord er forholdsvis uproblematisk. *Velia* er et af de almindeligste etruskiske kvindenavne, her i genitiv. *fanacnal* er genitiv af familienavnet *fanacnei*. Genitiv angiver her et ejendomsforhold (til statuetten). En lidt mere usædvanlig brug af genitiv ses i *thuflthaś*, af nom. *thufltha*, der formentlig angiver den, til hvem

4. LIMC III, 355 a-b.

5. Prado inv. 163, (Bieber 1961) Fig. 545.

Fig. 2 – Detalje af indskrift på fig. 1. Foto af forfatteren.

genstanden gives. Der er en del eksempler herpå i etruskiske dedikationsindskrifter.⁶

menakhe forstås som passiv datidsform af *men-*, d.v.s. “blev lavet”. *alpan* er omdiskuteret. Wallace foreslår et substantiv, der skulle betyde “offergave”.⁷ Pallottino er inde på noget lignende, idet han som oversættelse foreslår det latinske *sacrum*, der betyder “noget helligt” eller “indviet”,⁸ mens Pfiffig ser ordet som parallel til *libens* i latinske votivindskrifter, hvor det betyder “med glæde” eller “gerne”.⁹ I forbindelsen *clen.cekha* er *cekha* en postposition, der styrer *clen*, en kasus, muligvis ablativ, af *clan*, der betyder søn. Dette sætningsled betyder således “på grund af søn”, som jeg vil fortolke “som tak for søn”.

De to sidste ord, der er adskilt fra resten ved dobbelt interpunktion, er meget usikre. *tuthines* synes at være et adjektiv med forbindelse til umbrisk *tuth* (by), der overtages i etruskisk som låneord, og kunne således være del af en stedsangivelse, hvor *tlenakheis* skulle være navnet på lokaliteten, der ikke ellers kendes. Der er også forslag om at opfatte *tuthines tlenakheis* som ablativ om agens, og der skulle således være tale om “indirekte dedikation”, idet byen *Tlenakhe* skulle have foretaget dedikationen på vegne af *Velia*.¹⁰ Måske kunne man i så fald i stedet foreslå “på foranledning af byen

6. Wallace (2008) 97.

7. Wallace (2008) 101; 247.

8. *StEtr* XX (1948-49) 255.

9. Pfiffig (1969) 282.

10. Maras (2009) 329, CO do.7.

Tlenakhe.” Navnet forekommer også på en base til en figur, dediceret af en person ved navn *aule curane*, søn af *aule, tlenakheis*, der forstås som ablativ om oprindelse, d.v.s. “fra *Tlenakhe*”.¹¹

Det mest imponerende i Montecchio-fundet er nok den anden store bronzefigur af en stående kvinde med en fugl i højre hånd. Figuren er 29,5 cm høj og vejer 2,38 kg (inkl. plastikbase). Den er hulstøbt, men med en kraftig vægtykkelse.¹² (Fig. 3-4).

Hun hviler på højre ben med venstre fod sat lidt til siden. Kroppen beskriver en S-form. Hun er klædt i en chiton, med korte ærmer, som er lukket med knapper, og holdt på plads af en skrårem, der går fra venstre skulder og ned til livet. Om underkroppen har hun en sammenfoldet kappe, som hun holder i med venstre hånd. Om halsen har hun en snoet halsring og om hovedet, godt dækket af de fyldige krøller, sidder der et trekantet diadem, der er afrundet foroven. Håret falder i bløde bølger til siderne og – asymmetrisk – ned langs hver side af halsen i løse lokker. Lige over panden sidder en stor krølle, der er unik i antikke fremstillinger. Om højre håndled har hun en ring, og på fødderne bærer hun spidse sko. Ansigtet er fyldigt med bløde læber, ligesom på drengefiguren.

Denne figur har ingen indskrift, men det finder vi på en lignende statuette i Firenze på 29,8 cm.¹³ Den bærer samme dragt, snoet halsring og diadem, men har en noget stivere holdning, og en mere symmetrisk frisure. På højre side er der en indskrift, *larce:lecni:turce:flereš:uthurzanueithi*, der beretter, at en mand ved navn *Larce Lecni* har givet offergaven. *uthurzanueithi* er muligvis en stedsangivelse med endelsen “*thi*”, der angiver lokativ. Slægtsnavnet *Lecne* forekommer andetsteds i en tosproget indskrift på en urne, hvor det svarer til latinsk *Licinius*.¹⁴ Den guddommelige modtager af gaven er ikke nævnt.

Også dateringen af disse kvindefigurer har været omdiskuteret, med forslag fra midten af det 3. årh. f.Kr. til 1.årh. f.Kr. Såvel holdningen af kvindefiguren i Montecchio-fundet (Fig. 3-4) som forekomsten af slægtsnavnet i den latinsk-etruskiske indskrift *Licinius/Lecne* på urnen peger på den senere del af denne tidsramme.

11. Maras (2009) 328, Pe do.4.

12. Leiden Rijksmuseum CO 30. Leiden (2009) farveill. S. 135. Cristofani (1985) no. 71. Barocchi-Gallo (1985) no. 207.

13. Inv.554. Cristofani (1985) no 70. Bentz (1992) pl. XXXII, fig. 176-178.

14. *TLE* 739; 455. Benelli 1994 nr.5.

Fig. 3 – Bronzefigur af stående kvinde. Leiden Rijksmuseum inv. CO 30. Foto af forfatteren.

Fig. 4 – Detalje af venstre side af fig. 3. Foto af forfatteren.

En lignende, men noget mindre kvindefigur, har også en indskrift på bagsiden af kappen:

tha: cencnei thuplthaś: Tha Cencnei har givet statuetten til *Thupltha*. Det kendte kvindefornavn *Thana* er her forkortet – almindelig praksis på neo-etruskisk. Figuren, der er 18 cm høj, er fundet ved Montalcino i det indre Etrurien vest for Trasimenersøen.¹⁵

15. Firenze Arch. Mus. inv. 84407. Cristofani (1985) no. 78. Bentz (1992) fig. 153-154. TLE 447.

Figuren bærer endnu en indskrift, indridset af en anden hånd og sandsynligvis på et andet tidspunkt. Betydningen er stærkt omdiskuteret, men der synes ikke at være nogen umiddelbar forbindelse til den første.

En parallel til Montecchio kvindefiguren i større format er en statuette i British Museum på 26,2 cm.¹⁶ Den indgik angiveligt i en gruppe bronzefigurer, der blev fundet ved Nemi-søens bred. De dateres af Haynes til det 2. årh. f.Kr. på grundlag af stilen. (Fig. 5). De fyldige læber med nedadtrukne mundvige såvel som håret, der falder i løse lokker over skuldrene, er kriterier, der forbinder de to statuetter, selvom kvalitetsfor-

Fig. 5 – Bronzefigur af kvinde fundet ved Nemi-søen. British Museum 1913,5-29.1. Foto efter *RM* 67, 1960.

16. British Museum 1913,5-29.1. Haynes (1960) 37 no. 2, pl. 15,1.

skelle og individuelle træk som den store pandekrølle på Leiden-figuren gør sig gældende.

Endnu en genstand i Montecchio-fundet bærer en indskrift. Det drejer sig om et hulstøbt skaft til en kandelaber eller til et *thymiaterion* på 53 cm, hvor den øverste del mangler.¹⁷ Indskriften læses nedefra og op: *a.vels.cus.thuflthas alpan*, i anden linje: *turce*.

De tre første enheder gengiver i forkortet form et mandsnavn: *Arnth Velsis Cusu*. Herefter følger guddommens navn i genitiv som i den førstomtalte dedikationsindskrift. Første linie afsluttes med *alpan*, der sandsynligvis betegner selve gaven, eller kan forstås adverbialt til *turce* i næste linie, "gav med glæde". Som tidligere nævnt er forkortede navne karakteristiske for neo-etruskisk. Det kan bemærkes, at bogstavet E er højrevendt, selvom indskriften er venstrevendt. Dette er specielt for Cortona-egnen, hvor også slægtsnavnet *Cusu* kendes.

I Montecchio-fundet er der yderligere en stor bronzeskovl med dølle til indsættelse af et træskaft.¹⁸ Såvel *thymiaterion* som skovl forstås naturligt som rituelt tilbehør til brug i den ikke identificerede helligdom.

To andre eksempler på dedikation af et *thymiaterion*-skaft, kommer fra Tarquinia. Det ene, som er uden indskrift kommer fra et votivdepot. Det andet, som stammer fra en offentlig bygning,¹⁹ har følgende indskrift: *cn.turce.murila.hercnas:thuflthas.cver*. *cn* er akkusativ af et demonstrativt pronomen "dette". *turce* er det velkendte ord for "gav", "dedicerede". *Murila Hercnas* er navnet på giveren. *Murila* tyder på græsk oprindelse og antyder, at *Murila* er eller har været slave i familien *Hercnas*, der er kendt i Tarquinia.

cver er et af flere ord, der synes at betegne den dedicerede genstand selv som hellig.

17. Leiden CO 2. Bentz (1992) 209, pl. XII, fig. 56. Barocchi-Gallo (1985) 206 no. 209. TLE 654.

18. Leiden CO 28. L. Med håndtag 33,2 cm. H. af skovl 8,9 cm. Bentz (1992) fig. 56.

19. Mus.Naz. Tarquinia inv. 1271; inv 2721. Romanelli NS (1948) 232 ff.. Pallottino *StEtr.* XX (1948-49), 253, TLE 149. Maras (2009) 387 f., 211.

Anledningen til, at en slave dedicerede en formentlig kostbar genstand, kunne eventuelt være hans frigivelse, som det kendes fra Rom. Her kunne frigivelse ske ved, at slaven, som regel sammen med ejeren eller en person, der frikøbte ham, mødte frem for en prætor i en offentlig bygning eller i et tempel.²⁰

Der er også flere eksempler på, at en tidligere slave har dediceret en gave til guddommen *Thufltha*: ...*lautni: thufulthas turce*. Giverens navn kan ikke læses, men han er betegnet *lautni*, der er den etruskiske betegnelse for en mandlig tidligere slave, svarende til latinsk *libertus*. Til trods for at giveren en mandlig, har denne indskrift stået på en kvindefigur fra Chiusi-egnen.²¹

Endnu en dedikation der nævner *Thufltha*, findes på en kvindefigur i Vatikanet.²² (Fig. 6). Statuetten forestiller en kvinde klædt i chiton og kappe stående på en firkantet base, der bærer indskriften:

tite: alpna: turce :aiseras: thufthicla: trutvecie

Tite er et fornavn på en mand af slægten *Alpna*, der har givet figuren til *aiseras thufthicla*, d.v.s. de guddommelige væsener, der hører til *Thufltha*. Betydningen "gud" af *ais*, pluralis *aisera* er velkendt.²³ Suffikset *-cla* betegner tilhørsforhold. Der skulle være tale om en kreds af himmelske væsener, som selv himmelguden *Tinia* måtte rådspørge ved vanskelige beslutninger.²⁴

Det sidste ord *trutvecie* er mere problematisk og har fremkaldt flere interessante forslag. Den første del af ordet sætter man i forbindelse med *trut-*, der forekommer i den berømte toprogede indskrift, hvis latinske del nævner "*haruspex fulgurator*", d.v.s. en præst, der tyder lynene.²⁵ Med udgangspunkt heri foreslås, at indskriften på statuetten refererer til en ceremoni vedrørende udspørgen af et orakel. I den antikke litteratur omtales flere helligdomme i Etrurien med orakler, men deres nøjagtige place-

20. Watson 1967, 194 ff.

21. TLE 557. Bentz (1992) 210.

22. Museo Gregoriano Etrusco inv.12025. Annali dell'Instituto 1861, pl.T. Bentz (1992) 210. TLE 740. Maras (2009) 301 f.;78.

23. Pallottino (1975) 225, ud fra Suet., Augustus, 97 og Dio Cassius 56,29,4.

24. Maras (2009) 301 f.

25. TLE 697.

Fig. 6 – Bronzefigur i Museo Gregoriano Etrusco inv. 12025. Efter *Annali dell' Istituto* 1861.

ring er omdiskuteret.²⁶ Et andet forslag går ud på, at anledningen til dedikationen skulle være at giveren har haft en åbenbaring.²⁷

Fra Viterbo kendes en bronzestav, 10,1 cm lang og 1 cm bred, med et hul i den ene ende. Den bærer en indskrift, der angiver, at den tilhører *Šuri*.²⁸ Den tolkes som en af de stave, der anvendtes i oraklet. *Šuri* forekommer i øvrigt i flere længere rituelle indskrifter, bl.a. på en hjerteformet blyskive fra Magliano.²⁹

26. Pfiffig (1975) 153 ff. Liv.XXI,62,5 nævner Caere/Cerveteri; Liv.XXII,1,11 og Plut., Fab.II,2 nævner Falerii Novi, men desværre gives der ikke yderligere oplysninger, der kan identificere, hvilke helligdomme der tænkes på.

27. Maras (2009) 78 f. med note 4.

28. Pfiffig (1975), 155 fig.59.

29. TLE 359,b).

I Vatikanet findes endnu en dedikation til *Thufltha*. Den står på en figur, der forestiller en satyr.³⁰ Den stammer muligvis fra det store tempel i Vulci, hvor der var en kult for Aplu/*Śuri* med et orakel, der kunne udspørges om fremtiden. Indskriften lyder: *muras.arnth.thufl().śu(u)ris*. Her står navnet *Thufltha* ved siden af *Śuri*, der havde en kult i det store tempel i Vulci, hvor et orakel kunne udspørges om fremtiden.³¹ Arnth Muras tilhører en kendt familie i Vulci, hvor der i den berømte François-gravs bageste kammer er begravet en person af dette navn (*CIE 5287*).

Thufltha, som alle disse figurer er dediceret til, er ikke en gudinde, der kendes fra det græske eller romerske pantheon. Ikke desto mindre er det denne guddom, der ved siden af *Selvans* (den romerske *Silvanus*) har flest dedikationsindskrifter på bronzegenstande.

Derudover findes navnet tre gange på den rituelle bronzemodel af en fårelever med en række indgraverede felter, hvori forskellige gudenavne er placeret.³² (**Fig. 7**). Af disse kendes nogle umiddelbart: *Tinia*, *Uni*, *Fufluns*, *Selvans*, *Herc(les)*. Til gengæld mangler flere af de etruskiske varianter af græske gudenavne, som ellers kendes fra indskrifter.³³ *Aplu* (*Apollon*), *Artume* (*Artemis*), *Latva* (*Leto*), og endnu mere bemærkelsesværdigt mangler *Menrva* (*Minerva*), hvis kult er bevidnet af talrige votivgaver med indskrifter i Portonaccio-templet i Veji.³⁴

Thuflthas, i genitiv, forekommer på bronzeleveren som indehaver af et område eller "hus", under det pyramidale vedhæng. Desuden ses *Thufl(ltha)* sammen med *Tins* i et andet felt herunder og endelig med *Tins* i endnu et "hus" i den ydre ring. Disse indskrifter viser, at guddommen har tilknytning til de himmelske sfærer. Men indskriften på den ovennævnte satyrfigur, hvor *Thufltha* står ved siden af *Śuri*, antyder, at hun også havde en anden side med forbindelse til Underverdenen. Navnet, der ender på *-tha*, tyder på at det er en kvindelig guddom. Den omstændighed, at *Velia Fanacnal* dedicerer den store figur af sin søn til *Thufltha*, viser måske hendes vigtigste virkeom-

30. Museo Gregoriano Etrusco inv, 39799. H.: 18,7 cm. Maras (2009) 206, Vc do.5; 403; 467 ill. i Sannibale 2006(2007), pl XXXII, a-c

31. Om *Śuri*, se Colonna 2007a, "L'Apollon di Pyrgi, *Śur/Śuri* ("il Nero") e l'Apollon Sourios", *StEtr* LXXIII, 101-134. Maras 2013, 203 note 38.

32. Pfiffig (1975) 121.

33. Pfiffig (1975) 124-127.

34. Colonna (1985) 99-109.

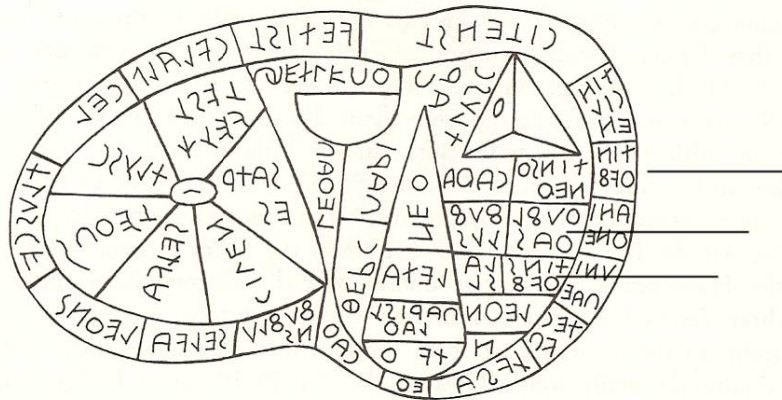

Fig. 7 – Bronzemodel af fåreliver. Stregtegning efter Pfiffig, *Religio Etrusca*, 1975.

råde som beskytter specielt af børn.

Bronzeleveren har formentlig været brugt af en præst i forbindelse med offertydning, *haruspicina*.

Låget til en terrakottaurne i Volterra viser en liggende figur, der holder en lignende modellever i venstre hånd.³⁵ Et *terra sigillata* skår i Tübingen viser en skægget stående mand, der peger på en levermodel,³⁶ mens den græske seer *Kalchas* synes at være i gang med at undersøge friske indvolde på et berømt bronzespejl.³⁷

Nogle har somme tider konkluderet at *Thufltha* skulle være dyrket specielt af personer af ringe stand.³⁸ De behandlede eksempler tyder ikke på det. De store figurer fra Montecchio taler direkte imod det, og det samme gør slægtsnavnene på kvinden *Thana Cencnei* og mændene *Arnth Velsis Cusu*, *Tite Alpnas* og *Arnth Maras*.

Der er også forslag om at se *Thufltha* som en gudinde, der straffer onde handlinger i Underverdenen, hovedsagelig på grund af sproglige betragtninger over navnet,³⁹ men det støttes slet ikke af karakteren af de dedicerede genstande.

35. Pfiffig (1975) 116, fig. 46.

36. Pfiffig (1975), 119, fig. 48.

37. Pfiffig (1975) 118, fig. 47.

38. Maras 2009, 210 f.

39. Van der Meer (1987) 96-103.

Som det fremgår af ovenstående, er det både kvinder og mænd, der er givere. I flere tilfælde har mænd givet kvindefigurer, som f.eks. *Tite Alpnas* og den tidligere slave *lautni*, og det har åbnet op for fortolkningen af disse kvindestatuetter som billeder af guddommen selv. Paralleller til kvinderne som British Museum statuetten fra Nemisøen (Fig. 5) og de andre lignende, der er fundet sammem med hende, tolkes af Haynes som præstinder, og det er nok et rimeligere forslag. Den store Montecchiofigur (Fig. 3-4) kunne godt forstås på en sådan måde, og nogle ser den fugl, hun holder i hånden, som pegende i den retning. Det er dog også muligt at opfatte hende måske som *Velia* fra indskriften på drengefiguren, d.v.s. drengens moder.

Hvem gav de dyre gaver? De store bronzestatuetter på 32 cm og 29,5 cm, der vejer henholdsvis 4,43 kg og 2,38 kg, må have været kostbare, og man må formode, at giverne var økonomisk yderst velfunderede personer, der ønskede at fremhæve deres status i samfundet. De velkendte slægtsnavne støtter denne antagelse. Eksemplet, hvor giveren ser ud til at være frigiven, kan forstås som, at den tidligere ejer har bidraget ved markeringen af frigivelsen, som det kunne være tilfældet i Rom. Både dette og det andet eksempel på en frigiven giver tyder måske på en vis social mobilitet i det etruskiske samfund i 3.-2. årh. f.Kr., i lighed med, hvad der forekom senere i Rom.

Tilbage står spørgsmålet om, hvor der i Etrurien fandtes et værksted med kapacitet til at støbe store statuetter af høj kvalitet. Svaret skal sandsynligvis findes ikke langt fra fundstedet nær Cortona. Nord herfor ligger Arezzo, der er kendt for flere spektakulære bronzefigurer af endnu større format. Af de mest berømte kan nævnes Chimæren fra Arezzo⁴⁰ og Taleren, hvis navn vi kender fra indskriften som *Aule Metele*.⁴¹

Det lille votivdepot fra Montecchio og de øvrige bronzefigurer med dedikation til guddommen *Thufltha* giver således et indblik i flere sider af etruskernes liv og forestillingsverden i det 2. årh. f.Kr., som vi ellers ikke kender så meget til.

40. Cristofani 1985, fig. 121.

41. Cristofani 1985, fig.129.

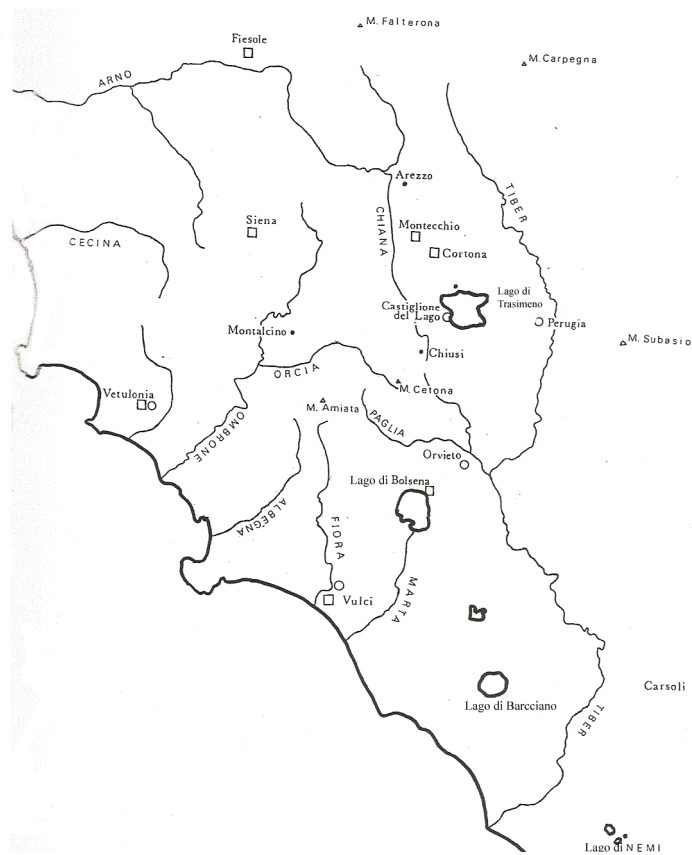

Fig. 8 – Udsnit af kort over Etrurien. Efter *Istituto Nazionale di Studi Etruschi e Italici, Biblioteca di "Studi Etruschi,"* 25.

Bibliografi

- Ambrosini, L. 2002. *Thymiateria etruschi in bronzo*. Rom.
- Barocchi, P., D. Gallo (ed). 1985. *L'Accademia etrusca*. Milano.
- Benelli, E. 1994. *Le iscrizioni bilingui etrusco-latine*. Firenze.
- Bentz, M. 1992. *Etruskische Votivbronzen des Hellenismus*. Firenze.
- Bianchi Bandinelli, R. 1935-36. "Il putto Cortonese del Museo di Leida", *La Critica d'Arte* I: fasc. II, 90-93.
- Bieber, M. 1961. *The Sculpture of the Hellenistic Age*. New York.
- Cederna, A. 1951. "Carsòli. Scoperta di un deposito votivo dell III secolo av. Cr. Prima Campagna di scavo", *Notizie degli Scavi di Antichità* VIII, vol V: 169-224.
- CIE = Corpus Inscriptionum Etruscarum*
- Coltellini, L. 1750 (1747). *Due Ragionamenti agli Accademici Etruschi di Cortona sopra quattro superbi bronzi antichi*. Venezia.
- Colonna, G. 2007a, "L'Apollo di Pyrgi, Śur/Śuri (il "Nero") e l'Apollo Sourios", *StEtr*, LXXIII 2009, 101-134, speciel 101 ff.
- Colonna, G. 2009, "Ancora su Śur/Śuri", *StEtr* LXXV, 2009 (2012), 9-32.
- Colonna, G. 1984. *Sanctuari d'Etruria*. Milano.
- Cristofani, M. 1985. *I Bronzi degli Etruschi*. Novara.
- Haynes, S. 1960. "The Bronze Priests and Priestesses from Nemi", *Römische Mitteilungen* 67: 34-47.
- Haynes, S. 2000. *Etruscan Civilization*. Los Angeles.
- Masterpieces of the National Museum of Antiquities*, 2009. Rijksmuseum van Oudheden, Leiden.
- Maras, D.F. 2009. *Il dono votivo. Gli dei e il sacro nelle iscrizioni etrusche di culto*. Pisa.
- Maras, D. 2013. "Area sud: ricerche in corso, sulla documentazione epigrafica" i *Riflessioni su Pyrgi: scavi e ricerche nelle aree del santuario*. Roma.

- Neppi Modona, A. 1977. *Cortona etrusca e romana*. Firenze.
- Pallottino, M. 1957. *The Etruscans*. London.
- Pallottino, M.(udg.) 1968: *Testimonia Linguae Etruscae. (TLE)*. Firenze.
- Pfiffig, A.J. 1975. *Religio Etrusca*. Graz.
- Pfiffig, A.J. 1969. *Die etruskische Sprache*. Graz.
- Sannibale, M. 2006(2007), "Tra cielo e terra. Considerazioni su alcuni aspetti della religione etrusca a Vulci," *StEtr* LXXII, 117-147.
- Scarpellini, M.G. 2002, "I bronzi votivi di Montecchio" i *Castiglion Fiorentino, exhibition catalogue*, (eds. Zamarchi Grassi, Pog M.G. Scarpellini).
- Scarpellini, M.G. 2013, "The Tradition of Votive Bronzes in Etruria" i *The Etruscan World* (ed. MacIntosh Turfa, J.), Chapt.57. Firenze.
- StEtr = Studi Etruschi*
- TLE= Testimonia Linguae Etruscae* (udg. M. Pallottino), Firenze 1968.
- Turfa, J. MacIntosh 2013 (ed), *The Etruscan World*. Firenze.
- Van der Meer, L.B. 1987. *The Bronze Liver of Piacenza*. Amsterdam.
- Wallace, R. E. 2008. *Zikh Rasna. A Manual of the Etruscan Language and Inscriptions*. Ann Arbor/New York.
- Watson, A. 1967. *The Law of Persons in the Later Roman Republic*. Oxford.

Forslag til læsning om emnet:

- M. Pallottino 1975. *The Etruscans*. London (eller senere udgaver).
- S. Haynes. 2000. *Etruscan Civilization*. Los Angeles.

English Summary

The article deals with the votive deposit found in 1746 at Montecchio near Cortona, which in 1826 was sold to the Leiden Rijksmuseum of Antiquities. The find comprises a large bronze statuette of a boy holding a pet duck, another large figurine of a woman, part of a candelabrum or thymiaterion and a big shovel. The last two pieces have presumably been used in ritual ceremonies in a sanctuary, which unfortunately has not been identified. There has been no agreement as to the date of these objects, but I believe that the middle of the 2nd century BC is most likely. One of the statuettes and the thymiaterion carry inscribed dedications to the otherwise rather obscure divinity Thuftha. It is suggested, also based on other votive figures that mention her name, that this goddess is helpful in matters of health and good prospects for the future, perhaps in connection with oracular divination.